

heeft, omdat ze louter geven wat hem volstrekt noodzakelijk scheen voor de memorie — tot zoo iets voornaams.

De Goncourts waren, zooals uit dit charmante boekje op elke bladzijde blijkt, wel een heel bijzonder soort reizigers, reizigers uit duizenden. In de voorrede van het eerst in 1894 uitgegeven boekje vertelt Edmond, de overlevende van de broers, dat zij de reis in den herfst van 1855 ondernamen, toen ze in de litteratuur nog vrijwel debutanten waren. Ze zochten stof voor een boek. In de eerste Italiaansche stad kochten zij een cahier van heel gewoon papier, in wit perkament gebonden — zooals de paardenkoopers in Lotharingen gebruiken —, en hierin maakten ze notities van alles wat ze zagen, om beurten, van de bereiding der parmesaansche kaas af, tot de haarwong van Lucretia Borgia toe, zooals deze in een museum bewaard werd.

Op dit slechte papier maakte Jules „met zijn onbetwistbaar schilders-talent” vlugge schetsen in potlood, soms, door den tekst heen, aquarellen, om de kleur der dingen te memoreeren.

„Al deze beschrijvingen van pen en potlood, waren” zegt Edmond, „waar, exact” „rigoureusement prises sur le vif des êtres ou le calque des choses”. Weliswaar hadden de schrijvers, jong als ze waren, zekere minachting voor het namaken van de werkelijkheid, voor het „non imaginé” en waren geneigd naar symboliek en lyriek, maar deze getrouwe notities waren dan ook geen doel op zich zelf, doch moesten dienen als stratum voor een boek dat „poétique, fantastique, lunatique” zou zijn. Een poging in die richting, de schets „Venise la Nuit” achter in het boek afgedrukt, bekwam hun echter kwalijk. Deze lyrische (enz.) schets werd door Théophile Gauthier geplaatst in een nieuw tijdschrift „l'Artiste”, maar werd zeer slecht ontvangen.

De reis in Italië van Alexandre Dumas père, die omstreeks dien zelfden tijd viel, was slechts één van vele, de reisverhalen van den schrijver der *Trois Mousquetaires* en van *Le Comte de Monte-Cristo*, beslaan vele dikke deelen. Dumas had geheel andere belangstellingen. Zijn weg leidde hem niet tot de schatten der Italiaansche schilderkunst, hij bracht geen dagen door in bibliotheken, zijn kijk op land en volk werd niet vermooid of vertroebeld door herinneringen aan studies der Renaissance, aan cultuur of historie. Hij maakte er echt een pretje van. Het verhaal gaat, dat een vreemdeling, die hem ontmoette, — een Engelsche lord, denk ik, — hem zoo amusant vond als metgezel, dat hij zich voor het verdere der reis bij hem aansloot, en eigen plannen liet varen.

Men kan zich voorstellen, dat Dumas père een van die reizigers was, die avonturen moeten beleven, — de Goncourts vermelden er geen — en bij ontstentenis daarvan genoeg van de verbeeldingskracht van den baron van Münchhausen in zich hebben. Het reisverhaal was boeiend en aangenaam om te lezen, — het laatste echter niet zoozeer voor de Italianen zelf, die wei-